

Het Valloniaprobleem

door J.G.J.Kuiper

In mijn artikel "Soortproblemen" in het Corr.bl.nr 38 besprak ik alleen de bewijsvoering van Hubendick. Zijn conclusie liet ik nog buiten beschouwing. Hierop wil ik thans nader ingaan.

Eerst echter een enkel woord ter toelichting op mijn door de Heer Coomans in zijn voorgaand artikel gecritiseerde zienswijze. Ik schreef: "Indien schr. als uitgangspunt neemt het feit, dat hij duidelijk twee categorieën in zijn materiaal onderscheidt, dan dient zijn verder betoog slechts gericht te zijn op de interpretatie van het waargenomen verschil". De Heer Coomans beticht mij hier van (subjectieve) vooronderstellingen. Mij dunkt echter, dat uit deze zin wel ondubbelzinnig blijkt, dat ik de waarneming primair acht. Ik ken het materiaal waar Hubendick mee gewerkt heeft niet uit eigen aanschouwing. Ik houd daarom rekening met de mogelijkheid, dat hij twee duidelijk te onderscheiden categorieën waarneemt. Uitgaande van deze waarneming moet de probleemstelling mijns inziens zijn: hoe interpreteer ik dit verschil in systematische zin.

Is dit in strijd met het door de Heer Coomans gememoreerde schema van onderzoek?

Thans kom ik terug op de conclusie van Hubendick, nl. dat Vallonia excentrica en Vallonia pulchella tot dezelfde soort zouden behoren.

Het is interessant in dit verband enkele auteurs te citeren, die zich onlangs eveneens met dit probleem hebben bezig gehouden.

Allereerst de Deense malacoloog Mandahl-Barth, die aan de oorspronkelijke zienswijze nl. dat het twee afzonderlijke soorten betreft, vasthoudt. Van zijn artikel is in dit nummer een vertaling opgenomen. Kortheidshalve zij hiernaar verwezen.

Dan de Amerikaanse auteurs Leslie Hubricht en Morris K.Jacobson, welke beiden de opvatting van Hubendick delen. Leslie Hubricht schrijft ("The Status of Vallonia excentrica Sterki", The Nautilus, 64 (1), 1950, p.35): V.excentrica verschilt van V.pulchella alleen in de langwerpiger omtrek van de schelp en de navel. Daar de twee vormen met een slechts zeer gering overschot van tussenvormen kunnen worden onderscheiden, heeft men ze in het algemeen als afzonderlijke soorten aanvaard. Bij het onderzoek van een hoeveelheid V.costata kwam ik tot de ontdekking, dat hierin zowel ronde als excentrische vormen voorkwamen. Toen bestudeerde ik alle Vallonia's in mijn collectie, met als resultaat, dat ik beide vormen aantrof bij V.parvula Sterki, V.gracilicosta Reinhardt, V.perspectiva Sterki en V.cyclophorella Sterki. Het kenmerk der excentriciteit is vermoedelijk een in het gehele genus voorkomende mutatie van een enkel geen, en V.excentrica is maar een vorm van V.pulchella.

Morris K.Jacobson schrijft ("More on the status of Vallonia excentrica Sterki", The Nautilus, 64 (2), 1950, p.70): I.en B.Rensch (1932) bestrijden de geldigheid van deze soort op grond van twee argumenten. Ten eerste, zoals Leslie Hubricht schreef in The Nautilus, kunnen excentrica-achtige individuen in monsters van zowel costata als pulchella worden aangetroffen. Sterki's soort noemen zij een vorm van V.pulchella, vermoedelijk als gevolg van een "in het gehele genus voorkomende mutatie van een enkel geen" (l.c.). Ten tweede toonden de genoemde auteurs aan, dat een groot monster pulchella's doorgaans slechts enkele excentrica's bevat; voorts een aantal exemplaren die als tussenvormen aangeduid kunnen worden; en ten slotte een betrekkelijk kleine hoeveelheid exemplaren die onbetwistbaar tot V.pulchella behoren ("Zur Land-Schneckenfauna von Nord-Skandinavien", Sitzungsberichte der Gesellschaft naturforschender Freunde, 1932, p.293). Mijn eigen ervaring, vervolgt Jacobson, welke op het onderzoek van grote hoeveelheden Vallonia's van verscheidene localiteiten in New York City (echter niet van de type localiteit van V.excentrica, Staten Island) berust, vormt een bevestiging van de waarnemingen van I.en B.Rensch. Naar mijn mening is het niet juist, dat de twee vormen zouden kunnen worden onderscheiden met slechts één gering overschot aan tussenvormen (Nautilus, l.c.). Ik ben al blij als ik één exemplaar vind, dat duidelijk of het een of het ander is. Telkens wanneer ik mijn materiaal doorneem, kom ik tot een andere splitsing. Ik zal de New York Shell Club voorstellen V.excentrica als zelfstandige soort te schrappen van de herziene lijst van mollusken van New York's omstreken. Tot zover Jacobson.

Uit het bovenstaande blijkt wel, dat het laatste woord in deze kwestie nog

niet gesproken is. Met evenveel overtuiging als de een "pro" pleit, is de ander "contra". Toch baseert ieder zijn opvatting op waarnemingen. Men kan zich daarom afvragen: loopt het materiaal waarmee elk hunner werkt, zo uiteen, dat er twee tegenstrijdige conclusies mogelijk zijn? Tot op zekere hoogte lijkt mij dit niet onmogelijk, doch belangrijker acht ik de vraag, of er waarnemingen zijn, die als argument in problemen als het onderhavige, praevaleren. Wanneer één waarneming getuigt van twee vormen, zonder tussenvormen, in één biotoop, tegenover tien andere, elders gedane waarnemingen, die wel gewag maken van tussenvormen, welke weegt dan als argument het zwaarst? Ik meen die ene waarneming (wanneer het hier tenminste geen dimorphie betreft), omdat die duidelijk aantoonst, dat er sprake is van twee biologisch verschillende organismen. Het aanvaarden van twee afzonderlijke soorten betekent uiteraard niet, dat men voortaan elke schelp met onfeilbare zekerheid moet kunnen determineren. Wie dit laatste als eis stelt, is geneigd te veel waarde te hechten aan wat, volgens zijn visuele waarneming, tussenvormen zijn. Hoe staat hij dan tegenover soorten als Succinea pfeifferi en S.sarsi, die een volkomen gelijke schelp schijnen te hebben? Weliswaar is bij deze soorten de anatomie verschillend; bij Vallonia excentrica en V.pulchella echter, waarvan de anatomie nog geen verschilpunten heeft opgeleverd, kan men oecologische verschillen aanwijzen.

Op grond van mijn eigen ervaring (vgl. Basteria, 1944, Vol.9,p.6) deel ik het standpunt van Mandahl-Barth. Wat evenwel niet wegneemt, dat ik graag de proef op de som zou zien door middel van kweekproeven. Wie onderneemt hier eens een proef op lange termijn?